

فرا تحلیل پیامدهای مداخلات مسیرشغلی در رشد مسیرشغلی دانشجویان

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۰۹، تاریخ دریافت نسخه نهایی: ۱۴۰۳/۰۴/۱۱، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۵/۰۴

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

مرضیه ملکپها^{۱*} و فرشید اصلانی^۲

چکیده

هدف: با توجه به اهمیت رشد مسیرشغلی در دوران دانشجویی به دلیل قرارگرفتن در آستانه گذار از تحصیل به شغل، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثر مداخلات مسیرشغلی در رشد مسیرشغلی دانشجویان ایران با رویکرد فراتحلیل انجام شده است. **روش:** این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی و برحسب نوع داده‌ها کمی و از نظر شیوه پردازش داده‌ها مبتنی بر روش فرا تحلیل می باشد. جامعه مورد مطالعه شامل مقالات و پژوهش‌های چاپ شده در مجلات معتبر علمی در زمینه مورد پژوهش در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۲ است که با جستجوی کلمات کلیدی در پایگاه‌های اطلاعاتی با استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند و با در نظر گرفتن معیارهای غربالگری‌های تعداد ۱۷ پژوهش به عنوان مطالعات منتخب وارد فرآیند فراتحلیل شدند. ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز در مطالعات نظام‌مند مبتنی بر فرا تحلیل شامل استفاده از چک لیست می‌باشد. پایایی اندازه‌های اثر متغیرهای استخراج شده از مطالعات منتخب از طریق بررسی سطح معنی‌داری و آماره T در روش فرا تحلیل به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آماری روش فرا تحلیل و نرم افزار STATA استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که اندازه‌های اثر مداخلات مسیرشغلی در رشد مسیرشغلی همه پژوهش‌ها در سطوح مختلف معنادار است و بیشترین اندازه اثر مربوط به پژوهش ملکپها و علیانسان (۱۳۹۹) برابر ۹٫۲۳ و کمترین اندازه اثر مربوط به پژوهش حیدرنیا و همکاران (۱۳۹۷) برابر ۱٫۳۰- می‌باشد. همچنین طبق یافته‌های پژوهش اندازه اثر کل برابر ۱٫۸۰ بوده که در سطح $(P < ۰/۰۵)$ معنادار می‌باشد.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج این مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که مداخلات مسیرشغلی تأثیر مثبت و معناداری بر رشد مسیرشغلی دانشجویان در دانشگاه‌های ایران داشته است و مشاوران می‌توانند در کمک به دانشجویان در هدایت، پیشبرد و ارتقاء مسیرشغلی از مداخلات مطرح در راهنمایی و مشاوره مسیرشغلی استفاده نمایند. **کلید واژه‌ها:** پیامدهای مداخلات، دانشجویان، رشد مسیرشغلی، فراتحلیل مسیر شغلی.

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه حضرت معصومه (س)، قم، ایران.

M.Malekiha@hmu.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0001-6772-0035>

۲. استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

A meta-analysis on investigating the consequences of career interventions on students' career development

Marziyeh Malekiha, (PhD)^{1*} , & Farshid Aslani, (PhD)²

Abstract

Aim: Considering the importance of career development during student life due to being on the threshold of transition from education to work, the present study was conducted with the aim of investigating the effect of career interventions on career development of Iranian students with a meta-analysis approach.

Methods: This research is applied in terms of purpose, descriptive in terms of method, quantitative in terms of data type, and based on meta-analysis method in terms of data processing. The studied population includes articles and researches published in reputable scientific journals in the field of research between 2001 and 2023, which were searched by searching keywords in databases using non-random sampling method and considering the screening criteria of 17 researches. The tool for collecting data and information needed in systematic studies based on meta-analysis includes the use of a checklist. The tool for collecting data and information needed in systematic studies based on meta-analysis includes the use of a checklist. The reliability of the effect sizes of the variables extracted from the selected studies was obtained by examining the significance level and the T statistic in the meta-analysis method. Statistical indicators of meta-analysis method and STATA software were used for data analysis.

Findings: The results of the research showed that the effect sizes of career interventions in the growth of the career of all researches are significant at different levels, and the highest effect size related to the research of Malekiha and Oliyanasab (2019) equals 9.23 and the lowest effect size related to the research of Heydarnia & et al. (2019) equals -1.30. Also, according to the findings of the research, the total effect size is equal to 1.80, which is significant at the level of ($P < 0.05$).

Conclusion: According to the results of this study, it can be concluded that career interventions have had a positive and significant impact on career development student in Iranian universities, and counselors can use the proposed interventions in career guidance and counseling to help students guide, advance and improve their career.

Key words: career, career development, outcomes of interventions, students, meta-analysis.

---

1. Assistant Professor, Department of Counseling, Faculty of Humanities, Hazrat-e Masoumeh University, Qom, Iran.

M.Malekiha@hmu.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0001-6772-0035>

2. Assistant Professor, Department of Public Management, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

مسیرشغلی نیمی از زندگی را به خود اختصاص می‌دهد و به طور مستقیم و غیرمستقیم بر نوع خواسته‌ها و نیازهای انسان (بروان^۱، ۲۰۰۳) و رضایت فرد از زندگی مؤثر است (ماری^۲، ۲۰۱۰). در برخی از برحه‌های زندگی، مسیرشغلی برای فرد برجسته می‌شود. دوران ورود به دانشگاه یکی از مقاطعی است که برای اکثر افراد حایز اهمیت است زیرا فرد در آستانه گذار از دنیای تحصیل به دنیای شغل است (مک ماهان، واتسون و پاتون^۳، ۲۰۱۳). در این دوران رشد مسیرشغلی و مهارت‌های مربوط به آن نقش مهمی در چگونگی گذار فرد از دنیای تحصیل به دنیای مشاغل ایفا می‌کند (ساویکاس^۴، ۲۰۱۹). بر این اساس، رشد مسیرشغلی برای دانشجویان حایز اهمیت است (ماینس و نیشیکارا^۵، ۲۰۲۳). اما با توجه به تغییرات جامعه در دنیای امروز ماهیت مسیرشغلی و رشد در طی این مسیر دستخوش تغییرات فراوانی شده است (مک ماهان و همکاران، ۲۰۱۳). علی‌رغم این تحولات کمک به مراجعان جهت تداوم و ارتقاء رشد در طی مسیرشغلی‌شان همواره جزء رسالت‌های مشاوران مسیرشغلی است (دروبنیک^۶، ۲۰۲۳). لذا بررسی موانع، عوامل ارتقاءدهنده و تسهیل‌کننده رشد مسیرشغلی برای گروه‌های مختلف جامعه همواره مد نظر محققان در طی دهه‌های مختلف بوده است. برای مثال مطالعه رشد مسیرشغلی زنان (بتز^۷، ۲۰۲۳؛ کارکنان سازمان‌ها (مرچنت‌جی‌آر^۸، ۲۰۱۰؛ کودکان دارای ناتوایی یادگیری (سفورا و نگبان^۹، ۲۰۲۳؛ ورزشکاران (استمبولو و ویلمن، ۲۰۱۴)، دانش‌آموزان و فارغ‌التحصیلان متعلق به گروه‌های اقلیت (بارونگان و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۳؛ چویی، کیم و کیم^{۱۱}، ۲۰۱۵) نمونه‌هایی از مطالعات انجام شده در این زمینه است. همچنین مطالعاتی مداخلاتی نیز جهت ارتقاء رشد مسیرشغلی انجام شده است. طراحی مداخلات رشد مسیرشغلی مهارت-محور (کیرک داوونی، داکت و وودی^{۱۲}، ۲۰۰۰)، آموزش ایجاد، نگهداری و ارتقاء شبکه‌سازی در رشد مسیرشغلی زنان (بیرمن^{۱۳}، ۲۰۰۵)، طراحی الگویی

-
1. Brown
  2. Maree
  3. McMahon, Watson & Patton
  4. Savickas
  5. Maynes & Nishikawara
  6. Drobnič
  7. Betz
  8. Merchant Jr
  9. Sefora & Ngubane
  10. Barongan & et al
  11. Choi, Kim & Kim
  12. Kirk, FiDowney, Duckett & Woody
  13. Bierema

جهت رشد مسیرشغلی مبنی بر نقش‌ها (هاکسترا^۱، ۲۰۱۱)، آموزش مهارت‌های رشد مسیرشغلی اقلیت‌ها (آکرمنز، برنیک مایجر، شوفلی و بکر^۲، ۲۰۱۵)، طراحی مداخلات رشد مسیرشغلی برای مشاوران مسیرشغلی (نیلز و هریس-بالبی^۳، ۲۰۱۷)، طراحی مداخلات مدرسه-محور جهت رشد مسیرشغلی کودکان (گینورا و نوتا^۴، ۲۰۱۸؛ اسکالتس^۵، ۲۰۰۵)، نوجوانان (پرفیل و لی، ۲۰۱۲)، دانش‌آموزان دبیرستان (چویی و همکاران، ۲۰۱۲)، دانشجویان (آرلومانی، آرلومانی، بخشی، لئونگ و واتز^۷، ۲۰۱۴؛ دیکمن و همکاران، ۲۰۰۳؛ سالبرگ، هوارد، بولستین و کلوز^۸، ۲۰۰۲)، ورزشکاران (استمبولوا و ولمن، ۲۰۱۴)، مشاوران (دیکمن، وود، اینگرام و هر^۹، ۲۰۰۳) و مداخلات خانواده-محور در راستای رشد مسیرشغلی (اسکورد و اسمیت-رادرمود^{۱۰}، ۲۰۰۶) نمونه‌هایی از مطالعات انجام شده در حوزه رشد مسیرشغلی است. در داخل کشور نیز مطالعاتی در زمینه مداخلات مسیرشغلی در گروه‌های مختلف انجام شده است (برای مثال جلالی و صادقی، ۱۳۹۹؛ جلالی و صادقی، ۱۳۹۶؛ کسای اصفهانی، عابدی، باغبان و حسینیان، ۱۳۹۴). بررسی مجموعه پژوهش‌های موجود در حوزه مداخلات مسیرشغلی فراهم کننده شاهدی مبنی بر آن است که مداخلات مسیرشغلی علی‌رغم متفاوت بودن در ابعاد، روش‌ها، جامعه، نمونه، هزینه‌ها و منابع منجر به دستاوردهای قابل ملاحظه‌ای شده است لذا کمک به مشاوران در راستای انتخاب و کاربرد مداخلات متناسب با مراجعان نقش مؤثری در اثربخشی مداخلات ارایه شده دارد (کلین، اسمیت و ویس^{۱۱}، ۲۰۲۱). اما ارزشیابی مداخلات در زمینه مشاوره و رشد مسیرشغلی به ندرت مد نظر قرار گرفته است. حقیقت پژوهش‌های مبتنی بر ارزشیابی مداخلات ارایه شده سهم کمی (۱۰ درصد) از پیشینه ادبیات مسیرشغلی را به خود اختصاص می‌دهد (آرلومانی و همکاران، ۲۰۱۴).

ارزشیابی اثربخشی مداخلات مسیرشغلی به ابتدای دهه ۱۹۷۰ بر می‌گردد (فرتز^{۱۲}، ۱۹۸۱). در برخی از مطالعات انجام شده در حوزه ارزشیابی مداخلات مسیرشغلی به ارزشیابی مداخلات انجام شده بر اساس ملاک‌های ویژگی‌های مراجعان، پارمترهای درمانی، پیامدهای مداخلات و

1. Hoekstra
2. Akkermans, Brenninkmeijer, Schaufeli & Blonk
۳. Niles & Harris-Bowlsbey
4. Ginevra & Nota
5. Schultheiss
6. Porfeli
7. Arulmani, Bakshi, Leong & Watts
8. Solberg, Howard, Blustein & Close
9. Dykeman, Wood, Ingram & Herr
10. Schröder & Schmitt-Rodermund,
11. Kleine, Schmitt & Wisse
12. Fretz

هزینه - منفعت پرداخته شده است (رابرت سون، هولی و مک کاش^۱، ۲۰۲۱؛ بروان، ۲۰۱۵؛ راتینگهام و اشلمن^۲، ۲۰۱۵). ملاک ویژگی‌های مراجعان شامل متغیرهای دموگرافیک (سن، جنسیت، نژاد، پایگاه اجتماعی/اقتصادی، شهری یا روستایی بودن)، متغیرهای روانشناختی (هوش، توانایی‌های شناختی، نیاز برای پیشرفت، مکان کنترل، نقاط قوت، اعتماد به نفس، اضطراب، وابستگی، تیپ شخصیت، دفاعی بودن)، متغیرهای وابسته به مسیرشغلی (نوع بی‌تصمیمی، رشش مسیرشغلی، نگرش‌ها نسبت به انتخاب، سبک تصمیم‌گیری مسیرشغلی، انگیزه برای درمان و انتظار از درمان) است. علت در نظر گرفتن ویژگی‌های مراجعان آن است که ویژگی‌های مراجعان می‌تواند در تعامل با نتایج درمان باشد و بالتبع بر پیامدهای مداخلات مسیرشغلی مؤثر باشد (رابرت سون و همکاران، ۲۰۲۱). در ملاک هزینه منفعت، هزینه جمع‌آوری داده‌ها محاسبه می‌شود. تحلیل هزینه-منفعت نیازمند اطلاعات جامعی است و نه فقط شامل اطلاعات هزینه‌های شخصی است (مدت زمان صرف شده جهت گردآوری داده‌ها، هزینه‌ها برای هر اجرای فردی) بلکه شامل هزینه مواد، هزینه فضا و خدمات نیز می‌شود. بر اساس این ملاک، زمانی که منفعت‌های دو و یا تعداد بیشتری از مداخلات شناسایی شدند با هزینه‌های صرف شده مقایسه می‌شود و تصمیمات اجرایی برای اجرای مجدد مداخله بر اساس سه معیار راحتی مشاور، روند نظری مشاور و مقایسه هزینه اتخاذ می‌شود (بروان، ۲۰۱۵).

ملاک پارامترهای درمانی شامل حوزه محتوا (اطلاعات شغلی، خودشناسی، مهارت‌های تصمیم‌گیری)، بافت بین فردی (مشاوره فردی، مشاوره گروهی، اجرای آزمون به وسیله خود فرد یا رایانه) و میزان ساختار (دارای ساختار زیاد، متوسط و بدون ساختار) است. ملاک پیامدها شامل مهارت‌ها و دانش مسیرشغلی (مشمتمل بر دقت خود شناسی، میزان دقیق بودن اطلاعات شغلی، دقت فرآیند جستجوی شغل، مهارت طرح‌ریزی و تعیین هدف، واقع بینانه بودن انتخاب و طیف انتخاب‌ها) است. ملاک رفتار مسیرشغلی مشتمل بر جستجوی اطلاعات مسیرشغلی، مرتبط بودن عملکرد تحصیلی با مسیرشغلی، جستجوی شغل جدید، نگرش نسبت به انتخاب‌ها، قاطعیت، رضایت، تعهد، برجستگی مسیرشغلی، رضایت شغلی، رضایت ادراک شده از مداخلات، رضایت از زندگی و اثربخشی عملکرد نقش کفایت خودپنداره، سازگاری شخصی، بازگشت مشکلات مسیرشغلی و میزان مشارکت در جامعه است. در غالب مطالعات ویژگی‌های مراجعان با پارامترهای درمانی در تعامل است که می‌تواند بر پیامدهای ایجاد شده مؤثر باشد (راتینگهام و اشلمن، ۲۰۱۵). انجام مطالعات فراتحلیل نیز شیوه دیگری جهت ارزشیابی مداخلات مسیرشغلی است و بر این اساس در حوزه مشاوره مسیر شغلی چندین فراتحلیل - به عنوان یک شیوه جهت بررسی کارآمدی

1. Robertson, Hooley & McCash
2. Rottinghaus & Eshelman

مداخلات انجام شده- انجام شده است (ویستون، لی، میتز و رایت^۱، ۲۰۱۷؛ بروان و ریان کران^۲، ۲۰۰۰؛ رایان، ۱۹۹۹؛ ویستون، سکستون و لاساف^۳، ۱۹۹۸؛ اولیور و اسپوکان^۴، ۱۹۸۸؛ اسپوکان و اولیور، ۱۹۸۳؛ فرتز، ۱۹۸۱)

در مطالعه فراتحلیلی که توسط اسپوکان و اولیور (۱۹۸۸) صورت گرفت به بررسی اثربخشی مداخلات مسیرشغلی از سال ۱۹۵۰ الی ۱۹۸۲ در مطالعات انجام شده در این حوزه پرداخته شد. نتایج گویای آن بود که میانگین اندازه اثر مداخلات انجام شده با استفاده از روش دلتا^۵ برابر با ۸۲ درصد بود. در فراتحلیلی دیگر که توسط ویستون و همکاران (۱۹۹۸) انجام شد با استفاده از روش‌های پیچیده‌تر فراتحلیل (کاربرد وزن اندازه اثر با استفاده از اندازه نمونه و واریانس معکوس) اندازه اثر میانگین وزنی در مطالعات انجام شده در بین سال‌های ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۵ برابر با ۳۰ درصد گزارش شد. در ادامه بروان و ریان کران (۲۰۰۰) در مطالعه‌ای دیگر به بررسی اثربخشی مداخلات مسیرشغلی انجام در حوزه پیامدهای مسیرشغلی پرداختند که نتایج این مطالعه گویای اندازه اثر برابر با ۳۴ درصد بود. در مطالعه فراتحلیلی که توسط لانگر، نانینی و کاپوتو^۶ (۲۰۱۸) در خصوص اثربخشی مداخلات مسیرشغلی بر دانشجویان کالج انجام گرفت نتایج مطالعه گویای آن بود که مداخلات ارایه شده دارای اندازه اثر معنادار و مثبت بوده‌اند. نتایج این مطالعه با نتایج فراتحلیل انجام شده توسط ویستون، لی، گودریچ، میتز و رایت^۷ (۲۰۱۷) مبنی بر معنادار بودن و مثبت بودن اندازه اثر مداخلات مسیرشغلی همخوان است.

در کشور ما نیز مسیرشغلی و رشد در طی آن همواره برای غالب افراد جامعه خصوصاً دانشجویان حایز اهمیت بوده است و مطالعاتی نیز در این زمینه انجام شده است (برای مثال جلالی و صادقی، ۱۳۹۹؛ عبدالحسینی و همکاران، ۱۳۹۷) زیرا نه تنها در داخل کشور بلکه در سایر کشورها دانشجویان در مقایسه با سایر اقشار جامعه رسماً در معرض گذار از دانشگاه به کار قرار دارند. لذا مواجهه مؤثر با چالش‌ها و عدم قطعیت‌های دنیای مشاغل در این دوره از زندگی نقش مهمی در عبور موفقیت‌آمیز گذار دانشجویان به دنیای مشاغل دارد. همچنین در این برحی از زندگی افراد باید تصمیمات مهمی درباره مسیرشغلی خود اتخاذ کنند که بر کیفیت زندگی مسیرشغلی آنها دارای

1. Li, Mitts & Wright
2. Ryan Krane
3. Whiston, Sexton & Losoff
4. Oliver & Spokane
5. Delta method
6. Langher, Nannini & Caputo
7. Li, Goodrich, Mitts & Wright

پیامدهای تأثیرگذاری است (سانگ، ترنر و کاجیندا،^۱ ۲۰۱۳) لذا ارتقاء کمی و کیفی رشد مسیرشغلی دانشجویان همواره مورد توجه محققان بوده است و مطالعات مختلفی نیز در این زمینه انجام شده است (لام و سانتو،^۲ ۲۰۱۸؛ تریفت، آلوآ-هت، ریدون و پترسون،^۳ ۲۰۱۲؛ تالیب، آریف و صالح،^۴ ۲۰۱۰). نتایج مطالعات گویای آن است دانشجویانی که در طی مسیرشغلی خود دارای رشدی پایدار هستند در مقایسه با سایر دانشجویان از مهارت‌های رشد مسیرشغلی (اکتشاف مسیرشغلی، تناسب فرد-محیط، تعیین هدف، آمادگی شغلی، اجتماعی، یادگیری خودتنظیم شده، برخورداری از حمایت عاطفی و ابزاری) برخوردارند (کاروالو و مورائو و فری تس،^۵ ۲۰۲۳). همچنین این دانشجویان دارای خودکارآمدی، داشتن تصور مثبت از خود، داشتن هویت شغلی منسجم، یکپارچه و به روز شده، برخورداری از رفتارهای پویای مسیرشغلی، رغبت‌های رشد یافته و برخورداری از امید (دو بعد عاملیت و کاراهاه) هستند (ونگ، ونگ و لی،^۶ ۲۰۲۲). لذا با توجه به اهمیت مسیرشغلی برای غالب افراد در جامعه، کمک به افراد برای هدایت و پیشبرد مسیرشغلی در دنیای دایماً در حال تغییر امروز از جمله رسالت‌های مشاوران مسیرشغلی است. از سویی دیگر همزمان با رشد میزان مطالعات تجربی در حوزه مسیرشغلی (در راستای تغییر نیازهای مراجعان و تغییر جامعه) نیاز به مطالعات جامع که به ارزشیابی تناسب و سودمندی مداخلات ارایه شده بپردازند محسوس است (سوپر و هال،^۷ ۱۹۷۸؛ ص. ۳۶۷). بر این اساس پژوهش حاضر با هدف ارایه شاهدهی تجربی جهت بررسی مؤثر بودن مداخلات مسیرشغلی انجام گرفت. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر منظور از مداخله هر گونه فعالیت یا برنامه با هدف با قصد تسهیل رشد مسیرشغلی است. دامنه مداخلات ممکن است از ارایه فهرستی از مجموعه نتایج به دست آمده در حوزه مسیرشغلی الی ارایه یک برنامه درسی گسترده متنوع باشد. از سویی دیگر رشد مسیرشغلی برای دانشجویان به عنوان نسل آینده ساز کشور حایز اهمیت ویژه‌ای است و نقش مشاوران مسیرشغلی برای این قشر که در معرض گذارهای از تحصیل به شغل هستند در مقایسه با سایر اقشار جامعه برجسته‌تر است. بر این اساس علی‌رغم پژوهش‌های انجام شده در این زمینه در خارج از کشور (لانگر و همکاران،^۸ ۲۰۱۸؛ ویستون و همکاران،^۹ ۲۰۱۷) تاکنون پژوهش جامع و مشخصی در خصوص بررسی اثر مداخلات رشد مسیرشغلی در دانشجویان دانشگاه‌ها در داخل کشور صورت نگرفته است

-
1. Sung, Turner & Kaewchinda
  ۲. Lam & Santos
  3. Thrift, Ulloa- Heath, Reardon & Peterson,
  4. Talib, Ariff & Salleh
  5. Carvalho, Mourão & Freitas
  6. Wang, Wang & Lai
  7. Super & Hall

لذا با توجه به خلاء موجود در این زمینه و با توجه به اهمیت مداخلات مسیرشغلی و نقش آن در زندگی غالب افراد جامعه خصوصاً دانشجویان، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش فراتحلیل و مرور نظام‌مند مطالعات پیشین، نتایج پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه را به صورت جامع مورد مطالعه قرار می‌دهد تا به بینش جامعی در خصوص موضوع مورد پژوهش دست یابد. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف پاسخ به دو سؤال مطرح گردید: ۱- آیا مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان مؤثر بوده است؟ ۲- اندازه اثر پیامدهای مداخلات رشد مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان چقدر بوده است؟

روش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و برحسب ماهیت داده‌ها کمی است که از نوع پژوهش‌ها توصیفی-تحلیلی است و با استفاده از روش فراتحلیل انجام شد. فراتحلیل، روشی کمی برای ترکیب نتایج تحقیقات مستقل است و تفاوت آن با پژوهش‌های دیگر این است که جامعه‌آماري آن شامل پژوهش‌هایی است که قبلاً در این زمینه انجام شده‌اند.

- جامعه، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

جامعه پژوهش شامل مقالات چاپ شده در مجلات معتبر علمی داخل ایران در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۲ هجری شمسی (۲۰۰۱ تا ۲۰۲۳ میلادی) است. در پژوهش حاضر برای تعیین حجم نمونه مورد مطالعه از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد لذا بر این اساس در پژوهش حاضر تعداد ۱۷ مقاله مورد مطالعه قرار گرفت. معیارهای ورود مطالعه‌ها به پژوهش، شامل، انجام پژوهش در داخل کشور و مرتبط بودن مقاله‌ها از نظر عنوان، چکیده، محتوا و متغیرها بود و معیارهای خروج مشتمل بر مجلات غیرعلمی، پژوهش کیفی، عدم دسترسی به متن مقاله‌ها و نبود داده‌های مورد نیاز برای استخراج اندازه اثر در مقاله‌ها بود.

- روش و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش داده‌ها با استفاده از روش آمار توصیفی (فراوانی و درصد) و آمار استنباطی (ضریب اندازه اثر، سطح معنی‌دار، ضریب عدد Z) با کمک نرم افزار جامع فراتحلیل (CMA) ^۱ و نرم افزار آماری اس.پی.اس.اس (SPSS) ^۲ تحلیل شدند.

1. Comprehensive Meta-Analysis (CMA)
2. Special Package for Social Science (SPSS)

مراحل اجرای پژوهش

در مطالعه حاضر مراحل اجرای پژوهش فراتحلیل بر مبنای روش هفت مرحله‌ای ساندولوسکی و بارسو^۱ (۲۰۰۶) انجام شد که عبارتند از: مرحله اول- تنظیم سؤال پژوهش، مرحله دوم- بررسی و مرور نظام‌مند متون علمی، اسناد و مدارک مربوطه، مرحله سوم- جستجو و انتخاب متون علمی مناسب و مرتبط با موضوع مورد پژوهش، مرحله چهارم- استخراج اطلاعات از پژوهش‌های جمع‌آوری شده، مرحله پنجم- تجزیه و تحلیل آماری، مرحله ششم- کنترل کیفیت، مرحله هفتم- ارائه یافته‌ها و گزارش نهایی پژوهش.

مرحله اول- تنظیم سؤال پژوهش: در این پژوهش سؤالات اصلی عبارت بود از: آیا مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان مؤثر بوده است؟ و اندازه اثر کلی مداخلات مسیرشغلی در دانشجویان چقدر است؟ همچنین سؤالاتی که ابعاد و محدوده یک پژوهش را با روش فرا تحلیل مشخص می‌کند در جدول (۱) مطرح شده است.

جدول ۱. سؤالات پژوهش

سؤالات پژوهش	مؤلفه‌ها
۱- آیا آیا مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان مؤثر بوده است؟	چه چیزی؟
۲- اندازه اثر مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان چقدر است؟	(What)
جامعه مورد مطالعه برای دستیابی به این اثرات کدامند؟	چه جامعه‌ای؟ (Who)
این تأثیرات در چه دوره زمانی بررسی و جستجو شده است؟	محدوده زمانی؟ (When)
از چه روشی برای تحلیل داده‌های به دست آمده از مطالعات پیرامون موضوع مورد پژوهش استفاده شده است؟	چگونگی روش؟ (How)

مرحله دوم- بررسی و مرور نظام‌مند متون علمی، اسناد و مدارک مربوطه: پس از مشخص شدن سؤالات پژوهش، نوع پژوهش‌ها و معیارهای انتخاب، مرور و بررسی جامعی در خصوص پژوهش‌های انجام شده پیرامون موضوع مورد مطالعه در طی گام‌های زیر صورت گرفت. گام اول- مشخص کردن کلمات کلیدی: در این گام جهت تسهیل، تسریع جستجو و بررسی نظام‌مند متون علمی و پژوهش‌های انجام شده پیرامون موضوع مورد پژوهش، کلمات کلیدی فارسی مرتبط با موضوع مشخص گردید که عبارت بودند از: مسیرشغلی، مداخله مسیرشغلی، مداخله شغلی، فعالیت شغلی هدفمند، رشد مسیرشغلی، مشاوره شغلی، حرفه، مداخلات حرفه‌ای. ترکیبات مختلف کلمات کلیدی مشتمل بر مداخلات پست مدرن مسیرشغلی، مداخلات مدرن مسیرشغلی، مداخلات سنتی مسیرشغلی بود.

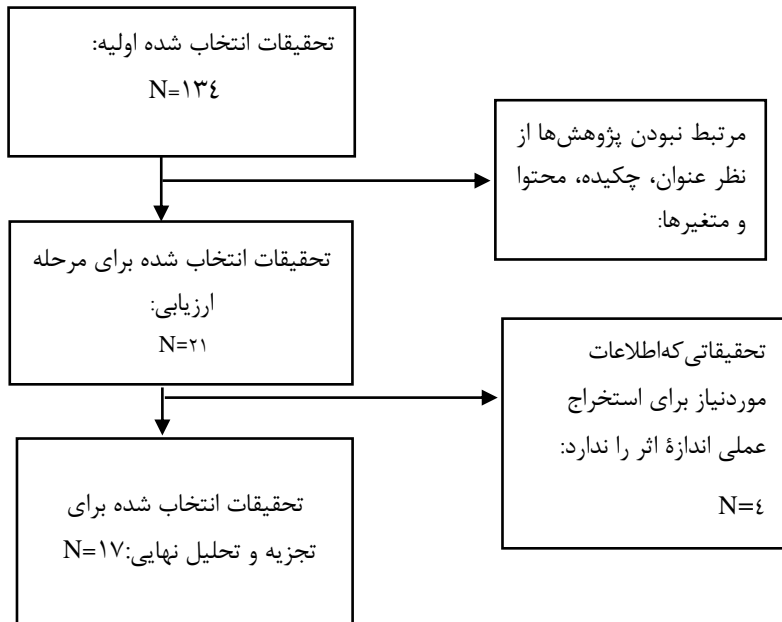
گام دوم- جامعه مورد مطالعه: جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه مقالات چاپ شده در مجلات داخلی پیرامون موضوع مورد پژوهش بود.

گام سوم- محدوده زمانی و پایگاه‌های داده در این گام با استفاده از روش کتابخانه‌ای و مطالعات نظام‌مند و بررسی پایگاه‌های داده (پرتال جامع علوم انسانی، گوگل اسکولار، نورمگز، مگ ایران و کتابخانه‌ها) بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۲ و نیز با در نظر گرفتن کلمات کلیدی مشخص شده پژوهش‌های انجام شده مرتبط با موضوع مورد پژوهش، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند. در نهایت، تعداد ۱۷ مقاله مورد بررسی نهایی قرار گرفت.

مرحله سوم- جستجو و انتخاب متون علمی مناسب و مرتبط با موضوع مورد پژوهش:

برای انتخاب پژوهش‌های مناسب و مرتبط با موضوع مورد پژوهش ابتدا مقالات از پایگاه‌های داده (پرتال جامع علوم انسانی، گوگل اسکولار، نورمگز، مگ ایران و کتابخانه‌ها) انتخاب شدند. جستجوی مقالات با استفاده از کلمات کلیدی فارسی و ترکیبات مختلف کلمات کلیدی از قبل تعیین شده آغاز شد. ابتدا تمام مقالات مرتبط با مسیرشغلی در ایران گردآوری شد. همه مقالاتی که در عنوان یا چکیده آنها کلیدواژه‌های ذکر شده موجود بود وارد لیست اولیه شدند و سایر مقالاتی که در راستای سؤال پژوهش نبودند حذف شدند. سپس چک‌لیستی از اطلاعات لازم جهت مطالعه شامل عنوان مقاله، مکان مطالعه، زمان مطالعه، مکان نمونه‌گیری، حجم نمونه‌گیری و حجم نمونه تهیه شد. جستجو و استخراج داده‌ها توسط دو ارزیاب مستقل انجام شد. بر اساس این مراحل در جستجوی اولیه تعداد ۱۳۴ مقاله که در طی سال‌های ۱۳۸۰ الی ۱۴۰۲ انجام شده بودند مورد بررسی قرار گرفتند. سپس چکیده مقاله مورد بررسی قرار گرفت. پس از این مرحله ۳۳ مقاله که شامل اطلاعات اولیه بود به طور کامل مورد مطالعه قرار گرفتند. سپس ۴ مورد مطالعه که اندازه گروه‌های نمونه و نتایج مربوط به گروه‌های پیش‌آزمون و پس‌آزمون را گزارش نکرده بودند

(معیارهای لازم برای ورود به تحلیل را نداشتند) حذف شدند و در نهایت ۱۷مقاله وارد فرآیند تحلیل شدند. شکل یک بیانگر الگوریتم کلیه گام‌های در این مرحله است. ملاک‌هایی برای خروج و ورود به مطالعه در نظر گرفته شد. ملاک‌های ورود به شرح زیر بود: موضوع پژوهش تأثیر انواع مداخلات بر رشد مسیرشغلی و رفتارهای مرتبط با مسیرشغلی باشد، حداقل یک گروه، مداخله مسیرشغلی را که توسط نویسندگان در مقدمه با روش تعریف شده است دریافت کرده باشند. نمونه‌های مورد پژوهش شامل دانشجویان در دانشگاه‌ها و کلیه مراکز آموزش عالی باشند. آماره‌های ارایه شده در هر پژوهش قابل تبدیل به انواع اندازه‌های اثر باشند. در هر پژوهش از ابزارهای معتبر و مقیاس‌های دقیق با اعتبار و روایی کافی استفاده شده باشد. گزارش پژوهش به زبان فارسی منتشر شده باشد. معیارهای خروج به شرح زیر بود: نامه به سردبیر، سر مقاله‌ها، راهنماها، بررسی‌ها و مطالعات منتشر نشده باشند. همچنین مقالاتی که پیش آزمون، پس آزمون و اندازه نمونه گزارش نشده باشد.

شکل ۱. الگوریتم مراحل انتخاب پژوهش‌های نهایی مورد بررسی در پژوهش.

مرحله چهارم - استخراج اطلاعات از پژوهش‌های جمع‌آوری شده: اطلاعات مربوط به تحقیقات انتخاب شده برای انجام فراتحلیل در جدول دو ارائه شده است.

جدول ۲. پژوهش‌های انتخاب شده مورد بررسی در فراتحلیل پژوهش حاضر

ردیف	پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	روش تحقیق	جامعه آماری	آماره
۱	ملکیها	۱۴۰	اثربخشی حکایت درمانی راه‌حل‌محور در افزایش انطباق‌پذیری مسیرشغلی دانشجویان	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان کارشناسی دانشگاه پیام نور استان اصفهان	تحلیل کواریانس
۲	ملکیها و علیانسنب	۱۳۹ و ۹	آموزش سنجش سرمایه خودکار آفرینانه بر تعهد شغلی و تاب‌آوری شغلی دانشجویان	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه حضرت معصومه (س)	تحلیل کواریانس
۳	جلالی و صادقی	۱۳۹ و ۹	بررسی اثربخشی طراحی مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی و اشتیاق تحصیلی دانشجویان	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس
۴	حیدرنیا و همکاران	۱۳۹ و ۷	بررسی اثربخشی مشاوره گروهی مبتنی بر طراحی زندگی بر کاهش هویت شغلی مغشوش.	روش کمی (نیمه تجربی)	۱۹ نفر از دانشجویان دانشگاه بجنورد	تحلیل کواریانس
۵	زارع مهرجر دی و همکاران	۱۳۹ و ۷	تأثیر مشاوره پویایی اجتماعی بر هویت شغلی دانشجویان	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس
۶	جلالی و صادقی	۱۳۹ و ۶	تأثیر آموزش برنامه‌آمادگی گذار مدرسه به دانشگاه بر انطباق‌پذیری مسیرشغلی و بهزیستی تحصیلی دانشجویان تازه‌وارد	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس
۷	پردلان و همکاران	۱۳۹ و ۶	تأثیر مشاوره برخط و حضوری با پارادایم راهنمایی بر رشد خودآگاهی مسیرشغلی	روش کمی (نیمه تجربی)	۴۵ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس

ردیف	پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	روش تحق یق	جامعه آماری	آماره
۸	عبدالحسی نی و همکاران	۱۳۹۵	مقایسه تأثیر روش های مشاوره مسیر شغلی مبتنی بر نظریه شناختی- اجتماعی، سازه گرایی و انگیزشی بر اشتیاق مسیر شغلی دانشجویان	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۶۱ نفر از دانشجویان دانشگاه الزهرا(س)	تحلیل کواریانس با اندازه های مکرر
۹	آهنگرانزاب ی و همکاران	۱۳۹۵	مقایسه اثربخشی برنامه توانمندسازی شغلی مبتنی بر الگوی چند محوری با نظریه رشدی بر کاهش تعارض متقابل کار-خانواده و نشانگان فرسودگی شغلی دانشجویان زن شاغل متأهل	روش کمی (نیمه تجربی)	۴۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر	تحلیل کواریانس
۱۰	محمدی و همکاران	۱۳۹۵	تأثیر مشاوره مسیر شغلی با رویکرد حکایتی بر انطباق پذیری مسیر شغلی دانشجویان نابینا	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان نابینای دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان و دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس
۱۱	کسای اصفهانی و همکاران	۱۳۹۴	مقایسه اثربخشی رویکردهای سنتی، مدرن و فرامردن مشاوره مسیر شغلی بر افزایش انطباق پذیری مسیر شغلی دانشجویان دانشگاه اصفهان	روش کمی (نیمه تجربی)	دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس چندمتغیره (مانکوا)
۱۲	دیین دوست و همکاران	۱۳۹۲	تأثیر مشاوره مسیر شغلی به سبک رویکرد تصادفی برنامه ریزی شده بر قابلیت های کارآفرینی دانشجویان.	روش کمی (نیمه تجربی)	دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس

ردیف	پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	روش تحق یق	جامعه آماری	آماره
۱۳	قاسمی و همکاران	۱۳۹۰	اثر بخشی آموزشی هدفگذاری شغلی بر انتخاب شغل دانشجویان	روش کمی (نیمه تجربی)	۴۰ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور	تحلیل کواریانس
۱۴	کشاورز و همکاران	۱۳۸۹	اثر بخشی برنامه آماده سازی شغلی به روش گروهی بر هویت شغلی معشوش دانشجویان دختر.	روش کمی (نیمه تجربی)	۲۲ نفر از دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران	تحلیل کواریانس
۱۵	مهدی نژاد قوشچی و همکاران	۱۳۸۷	اثر بخشی مشاوره شغلی به سبک گروه های حمایت حرفه ای بر مهارت های جستجوی شغلی و اضطراب و درماندگی انتخاب شغل دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تهران	تحلیل کواریانس
۱۶	شماعی زاده عابدی	۱۳۸۴	تأثیر مشاوره شغلی بر افزایش خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس
۱۷	مصحف و همکاران	۱۳۸۴	بررسی تأثیر مشاوره شغلی به شیوه نگره یادگیری اجتماعی و شغل گزینی کرامبولتز بر تغییر نگرش کارآفرینانه در دانشجویان دانشگاه اصفهان	روش کمی (نیمه تجربی)	۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان	تحلیل کواریانس

مرحله پنجم - تجزیه و تحلیل داده‌ها: جهت تحلیل داده‌ها از اندازه اثر جی هگز^۱ برای هر پژوهش اولیه، اندازه اثر، نمودار کیفی^۲، تحلیل حساسیت و آزمون همگنی^۳ استفاده شد. کلیه محاسبات مربوط به فرا تحلیل با استفاده از نرم افزار STATA انجام شد.

1. Hedges g effect size
2. Funnel plot
3. Sensitivity analysis and homogeneity test

مرحله ششم - کنترل کیفیت: دو ارزیاب (دانشجوی دکتری روانسنجی و دکتری مشاوره شغلی) به طور مستقل ارزیابی را انجام دادند. انتخاب مطالعات با تجزیه و تحلیل عنوان و چکیده برای تصمیم‌گیری در مورد محتوا یا حذف بک مقاله آغاز شد. متن کامل ۱۳۴ مقاله مورد مطالعه قرار گرفت و در نهایت با توجه به معیارهای ورود و خروج ۱ مقاله باقی ماند. همه موارد مورد اختلاف مربوط به واجد شرایط بودن با هماهنگی حل شد و ضریب کاپا کوهن^۱ برابر با ۸۸ درصد به دست آمد. ارزیابی کیفی مقالات با استفاده از فرم ارزیابی روش سنجش روانشناختی ۲۲ گویه‌ای (اوست^۲، ۲۰۰۸) به عنوان یک مرحله مهم در پیشرفت پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. لازم به ذکر است که این فرم به سنجش ۲۲ جزء روانشناختی که شامل مواردی نظیر ویژگی‌های نمونه، کنترل، آموزش درمانگران، ویژگی‌های روانسنجی ابزار، نتیجه، طراحی تحقیق، پیوستگی روش، پیوستگی مداخله ارائه شده است می‌پردازد. هر آیت بر اساس طیف لیکرت سه درجه‌ای از صفر (ضعیف) الی دو (خوب) نمره‌گذاری می‌شود و هر مطالعه نمره‌ای بین صفر الی ۴۴ دریافت می‌کند. نمرات بالاتر در این فرم گویای دقت روانشناختی بالا است. با استفاده از فرم‌های استاندارد، استخراج داده‌ها خلاصه شد. پس از ارزیابی نهایی مقالات، اطلاعات مورد نیاز (اندازه نمونه، سال انتشار، نام نویسنده(گان)، محدوده سنی گروه نمونه، میانگین سن گروه نمونه، درصد مشارکت‌کنندگان در پژوهش، تعداد نمونه‌های گروه آزمایش، گروه کنترل، تعداد جلسات مداخله، تعداد مربیان، نوع طرح تحقیق، نحوه نمونه‌گیری، پیگیری، روش پژوهش، ابزار مورد استفاده، اعتبار پژوهش و اعتبار ابزار مورد استفاده در پژوهش جهت بررسی فرضیه یا فرضیه‌های پژوهش را ثبت و بررسی کردند.

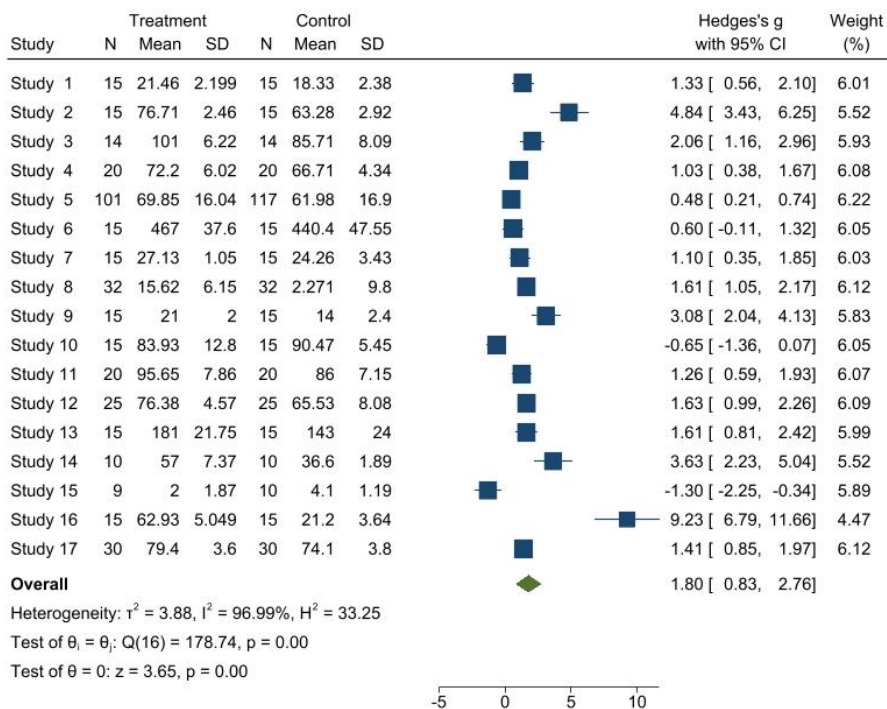
مرحله هفتم: رایه یافته‌ها و گزارش نهایی پژوهش: در جدول دو، ضمن برآورد اندازه اثر تفکیکی پژوهش‌های برگزیده مربوط به مداخلات مسیروشغلی در رشد مسیروشغلی، اندازه اثر کل (۱/۸۰) نیز مشخص شده است.

---

۱. Cohen's kappa coefficient

2. Ost

جدول ۲. اندازه اثر تفکیکی مطالعات انجام شده

Random-effects REML model

براساس داده‌های آماری اندازه اثر در جدول دو، همه پژوهش‌ها در سطوح مختلف معنادار است و بیشترین اندازه اثر مربوط به پژوهش شماره ۱۶، ملکپها و علیانسان (۱۳۹۹) برابر ۹/۲۳ و کمترین اندازه اثر مربوط به پژوهش شماره ۱۵، حیدرنیا و همکاران (۱۳۹۷) برابر ۱/۳۰- می باشد.

سوگیری نشر

یکی از پیش‌فرض‌های فراتحلیل، نبود سوگیری انتشار است. به منظور بررسی این پیش‌فرض از نمودار قیفی، روش رگرسیون اگر^۱، روش همبستگی بگ^۲ استفاده شد.

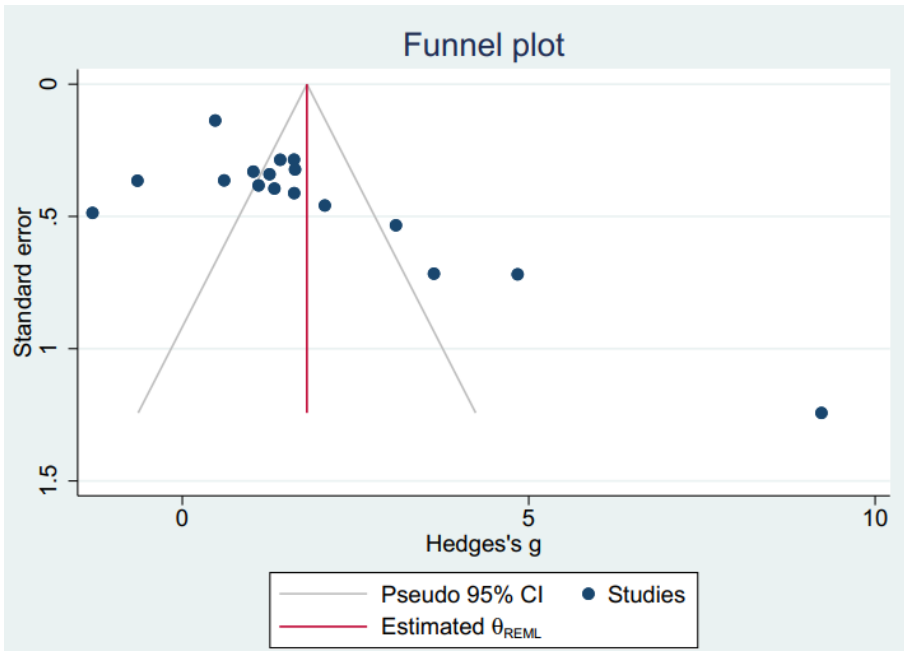
1. Egger

2. Begg

نمودار کیفی

نمودار کیفی نموداری است که پراکندگی میانگین مطالعات حول محور میانگین را نشان می‌دهد. اگر دقت مطالعات بیشتر باشد نمودار کیفی بیانگر عدم سوگیری نشر است. نمودار کیفی در شکل دو ارائه شده است. با توجه به این نمودار در شکل دو، پژوهش‌ها تقارن نسبی ندارند و در بالای نمودار متمرکز نشده‌اند.

شکل ۲. نمودار کیفی سوگیری انتشار

نتایج رگرسیون اِگر

بر اساس روش رگرسیون اِگر، در فاصله اطمینان ۹۵ درصد، با توجه به $Z=5/32$ و سطح معنی‌داری $P=0/000$ سوگیری انتشار وجود دارد. به عبارت دیگر این امر بدین معنا است که مطالعاتی وجود داشته‌اند که به هر دلیلی وارد فراتحلیل نشده‌اند. لذا در این مطالعه فرض صفر مبنی بر متقارن بودن و عدم سوگیری رد می‌شود.

نتایج همبستگی بگ

آزمون همبستگی بگ بیانگر همبستگی رتبه‌ای (کندال) ^۱ بین اندازه اثر و واریانس اثرات است. با توجه به نتایج حاصل از روش همبستگی بگ، مقدار کندال برابر ۵۶ است. با توجه به مقدار $Z=۲/۲۷$ و سطح معنی‌داری $P=۰/۰۰۰$ سوگیری انتشار وجود دارد.

آزمون همگنی مطالعات

با توجه به نتایج جدول سه و مقدار $Q(۱۷۸)$ و $P=۰/۰۰۰$ می‌توان نتیجه گرفت که فرض همگنی مطالعات رد شده و شاخص Q بیانگر ناهمگنی در اندازه اثر پژوهش‌ها می‌باشد. ضریب I^2 میزان همگنی را به صورت درصد نشان می‌دهد. هر چه این مقدار به ضریب ۱۰۰ درصد نزدیک باشد نشان دهنده ناهمگنی اندازه اثرها است. با توجه به مقدار I^2 در جدول دو، ۹۷ درصد تغییرات کل مطالعات به ناهمگنی آنها مربوط است. محاسبات در فرا تحلیل در جدول دو بیانگر این است که میانگین اثر مداخلات مسیرشغلی در رشد مسیرشغلی در پژوهش‌های مورد بررسی برابر $۱/۸۰$ است پس می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان مورد تأیید است.

جدول ۳. نتایج آزمون همگنی مطالعات

I^2	Z	P	درجه آزادی	Q
٪۹۷	۳/۶۵	۰/۰۰۰	۱۶	۱۷۸

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش با به‌کارگیری رویکرد کمی فرا تحلیل با مطالعه و مرور تحقیقات داخلی به بررسی اثر مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان پرداخته شد. برای انجام این منظور، تحقیقات صورت گرفته شده پیرامون موضوع این تحقیق به روش نظام‌مند مرور و بررسی شدند و با در نظر گرفتن واژگان کلیدی مطالعات صورت گرفته شده در بازه زمانی مشخص (۱۳۸۰-۱۴۰۲) گردآوری شده و سپس براساس معیارهای ورود، خروج و روش فرا تحلیل، پژوهش‌های گردآوری شده غربالگری و در نهایت تعداد ۱۷ پژوهش برای انجام عملیات فرا تحلیل انتخاب شدند. داده‌های استخراج شده از مطالعات منتخب با استفاده از شاخص‌های آماری، تجزیه و تحلیل شدند و بدین

ترتیب اندازه‌های اثر مورد نظر در راستای پاسخ به سؤالات پژوهش به‌دست آمد. اولین سؤال در مطالعه حاضر عبارت بود از آیا مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان در ایران مؤثر بوده است؟ برای پاسخ به این سؤال اندازه‌های اثر به‌دست آمده از مطالعات منتخب تحلیل شدند و نتیجه حاصله نشان داد که مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان مثبت و معنادار می‌باشند ($E=1/80$).

سؤال دوم در مطالعه حاضر عبارت بود از اندازه اثر کلی مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان در ایران چقدر بوده است؟ برای پاسخ به سؤال دوم، اندازه‌های اثر به‌دست آمده از مطالعات منتخب نشان داد که مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان اثر معناداری دارد و همچنین اندازه اثر به‌دست آمده معنادار و قابل تأیید می‌باشد. این یافته پژوهش حاضر هم‌راستا با نتایج تحقیقات ملکیها (۱۴۰۱)، ملکیها و علیاناسب (۱۳۹۹)، جلالی و صادقی (۱۳۹۹)، حیدرنیا و همکاران (۱۳۹۷)، زارع مهرجردی و همکاران (۱۳۹۷)، جلالی و صادقی (۱۳۹۶)، پردلان و همکاران (۱۳۹۶)، عبدالحسینی و همکاران (۱۳۹۵)، آهنگزانزایی و همکاران (۱۳۹۵)، محمدی و همکاران (۱۳۹۵)، کسائی اصفهانی و همکاران (۱۳۹۴)، دین‌دوست و همکاران (۱۳۹۲)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۰)، کشاورز افشار و همکاران (۱۳۸۹)، مهدی قوشچی نژاد و همکاران (۱۳۸۷)، شماعتی زاده و عابدی (۱۳۸۴) و مصحف و همکاران (۱۳۸۴) است که نشان دادند مداخلات مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی دانشجویان مؤثر است. همچنین نتایج این مطالعه با نتایج مطالعات فراتحلیل ویستون و همکاران (۲۰۱۷) و لانگر و همکاران (۲۰۱۸) مبنی بر سودمندی مداخلات مسیرشغلی همخوان است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که در قرن ۲۱ هدایت، پیشبرد و رشد مسیرشغلی با فراز و نشیب‌های متعددی همراه است و کمک به مراجعان در این راستا می‌تواند در رشد مسیرشغلی مراجعان مؤثر باشد. مطابق با نتایج مطالعه ویستون و همکاران (۲۰۱۷) به دلیل تغییرات سریع، پی در پی و غیرقابل پیش‌بینی مسیرشغلی، حفظ و رشد مسیرشغلی نیازمند مهارت‌هایی است که در دهه‌های گذشته به این مهارت‌ها نیازی نبود؛ مهارت‌هایی از قبیل دستیابی به سطوح بالای رشد مهارت‌های مسیرشغلی نظیر اکتشاف خود و محیط، طرح‌ریزی و مدیریت نقش که منجر به پیامدهای مثبت در زندگی فرد می‌شود. به عبارت دیگر پیشرفت‌های تکنولوژی از قبیل هوش مصنوعی و ربات‌ها ساختار بسیاری از مشاغل را دگرگون کرده است (لام و سنتس، ۲۰۱۸). دانشجویان نیز مانند سایر افشار جامعه با چنین نوساناتی در طی مسیر شغلی خود مواجه هستند که این امر مانع از ورود سریع و مؤثر دانشجویان و فارغ‌التحصیلان به بازار مشاغل شده است. لذا ناتوانی در برآوردن نیازهای مسیرشغلی دانشجویان در طی دوران تحصیل و در دانشگاه‌ها ممکن است زمینه‌ساز افزایش اضطراب، روی آوردن به راهبردهای مقابله‌ای نادرست نظیر مصرف مواد

مخدر یا الکل و اتخاذ تصمیماتی نادرست نظیر ترک تحصیل و یا زیر سؤال بردن توانایی‌های خود شده که در نهایت بر بهزیستی روانشناختی و مسیرشغلی آنها اثرگذار است (سوارس و همکاران، ۲۰۲۲). لذا بر این اساس روانشناسی و مشاوره مسیرشغلی در هر دهه در پاسخ به نیازهای اجتماعی و اقتضائات عصر نظریه‌ها، رویکردها و مداخلاتی را متناسب با نیازهای مراجعان ارائه نموده است. و مداخلات مسیرشغلی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. برای مثال اولین مداخلات مسیرشغلی در بین سال‌های ۱۹۰۹ با فعالیت‌های پارسونز در واکنش به افزایش مهاجرت، شهرنشینی، صنعتی شدن ظهور یافت. در این برحه نظریه‌ها، رویکردها و مداخلات مسیرشغلی متمرکز بر برطرف کردن نیازهای افراد در قالب تناسب بین رغبت‌های فرد و نیازهای محیط بود. در ادامه به دلیل مطرح شدن ساختار سلسله مراتبی و رشد عمودی مطرح در جامعه و سازمان‌ها، نظریه‌ها، رویکردها و مداخلات رشدی مسیرشغلی مطرح شد که نظریه فراخوانی زندگی سوپر (۱۹۸۷) و مداخلات رشدی مبتنی بر آن نمونه‌ایی از نظریات و مداخلات مطرح در این برحه بود. به این ترتیب تا قرن ۲۱ نظریه‌ها، رویکردها و مداخلات مختلف جهت پاسخ دادن به این سؤال اساسی تاکنون مطرح شده است " چگونه ممکن است افراد با تغییر ماهیت مسیرهای شغلی و مشاغل در محیط و در جوامع چند فرهنگی امروز مواجه شوند؟" لذا با توجه به اهمیت نقش مداخلات مسیرشغلی در کمک به افراد در هدایت و پیشبرد مسیرهای شغلی‌شان تمرکز بر سودمندی مداخلات مسیرشغلی به عنوان هر گونه حمایت مستقیم برای کمک کردن به افراد برای مواجه شدن با دشواری‌های رشد مسیرشغلی افزایش یافته است (سانتیلی و همکاران، ۲۰۱۹). مطابق با نتایج مطالعات ویستون و همکاران (۲۰۱۷) و لانگر و همکاران (۲۰۱۸) می‌توان گفت که مداخلات مسیرشغلی به عنوان اقدام‌هایی سیستماتیک، جامع و انطباق یافته با ویژگی‌های مراجعان است که غالباً با هدف ارتقاء مهارت‌های مسیرشغلی سازگارانه (نظیر تصمیم‌گیری و طرح‌ریزی) باعث افزایش خودکارآمدی و بلوغ مسیرشغلی، کاهش بی‌تصمیمی مسیرشغلی، رشد هویت و افزایش خودکارآمدی تصمیم‌گیری مسیرشغلی شده است. همچنین با تأمل بر مداخلات به کارگرفته شده در پژوهش‌هایی که تاکنون در داخل کشور صورت گرفته است می‌توان نتیجه گرفت که مداخلات کاملاً متناسب با نیازهای جامعه هدف (دانشجویان) و بالتبع نیازهای کافرمانیان و جوامع شغلی است. همین امر گویای آن است که مداخلات مسیرشغلی از منطبق "یک سایز برای همه" (ساویکاس، ۲۰۱۱؛ ص ۳) پیروی نکرده و متناسب با افزایش رشد شخصی و ایجاد محیط حمایتی از طریق فراهم نمودن دیالوگ و حمایت مشاور در حال تغییر است. همچنین مطابق با نتایج فرا تحلیل ویستون و همکاران (۲۰۱۷) مداخلات مسیرشغلی علاوه بر دادن اطلاعات لازم به مخاطب که متناسب با ماهیت اطلاعاتی جامعه است چالش‌هایی را نیز برای درگیر شدن مخاطب

خود در فرآیند رشد مسیرشغلی فراهم می کند. همچنین نتایج مطالعات گویای آن است که اثر مداخلات مسیرشغلی در طی سال‌های اخیر در مقایسه با دهه‌های قبل قویتر شده است که همین امر منجر به ایجاد اثر مثبت بر تصمیم‌گیری مسیرشغلی، استخدام پذیری خود-ادراک شده خوش بینی، طرحریزی و اکتشاف مؤثرتر مسیرشغلی شده است (چوکودو و همکاران، ۲۰۲۰؛ لام و سنتوس، ۲۰۱۸؛ لوریرو و همکاران، ۲۰۱۳؛ مک کی و همکاران، ۲۰۰۵). در مجموع و با توجه با نتایج مطالعه حاضر می‌توان نتیجه گرفت که فلسفه پیدایش راهنمایی و مشاوره مسیرشغلی و مداخلات ارائه شده بر مبنای آن بر اساس نیازهای مراجعان بوده است و متناسب با تغییر سریع و پی در پی ماهیت مسیرهای شغلی و جوامع، ماهیت مداخلات مسیرشغلی نیز تغییر نموده است. ضرورت مداخلات مسیرشغلی برای برخی اقشار جامعه نظیر دانشجویان به عنوان قشری که در معرض گذار دانشگاه-به-کار قراردارند محسوس‌تر است لذا با توجه به ماهیت متنوع مداخلات مسیرشغلی می‌توان برای گروه‌های مختلف دانشجویان طیف مختلفی از مداخلات اعم از پیشگیرانه، تحولی و درمانی در غالب برنامه‌های رسمی (درسی) و غیر رسمی را ارائه نمود و شاهد آثار و نتایج آن در دراز مدت بود.

این مقاله از هیچ سازمان و ارگانی حمایت دریافت نکرده است.

منابع

- آهنگرانزایی، احد، زارع بهرام‌آبادی، مهدی، و شفیع آبادی، عبدالله. (۱۳۹۵). مقایسه اثربخشی برنامه توانمندسازی شغلی مبتنی بر الگوی چند محوری با نظریه رشدی بر کاهش تعارض متقابل کار-خانواده و نشانگان فرسودگی شغلی (مطالعه موردی: دانشجویان زن شاغل متاهل تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر). زن و مطالعات خانواده، ۸ (۳۲)، ۷-۲۲.
- پردلان، نوشین، صادقی، احمد، عابدی، محمدرضا، و کاندی، مرجان. (۱۳۹۶). تأثیر مشاوره برخط و حضوری با پارادایم راهنمایی بر رشد خودآگاهی مسیرشغلی. مشاوره شغلی و سازمانی، ۹(۳۳)، ۶۸-۸۸.
- جلالی، مرضیه، صادقی، احمد. (۱۳۹۹). بررسی اثربخشی طراحی مسیرشغلی بر رشد مسیرشغلی و اشتیاق تحصیلی دانشجویان، راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۳(۴)، ۴۲۲-۴۳۱.

- جلالی، مرضیه، صادقی، احمد. (۱۳۹۶). تأثیر آموزش برنامه آمادگی گذار مدرسه به دانشگاه بر انطباق پذیری مسیرشغلی و بهزیستی تحصیلی دانشجویان تازه وارد، پژوهش در برنامه ریزی و آموزش عالی، ۲۳(۱)، ۲۷-۴۷.
- حیدرنیا، احمد، کریمی، فهیمه، و عباسی، هادی. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی مشاوره گروهی مبتنی بر طراحی زندگی بر کاهش هویت شغلی مغشوش. مشاوره کاربردی، ۸(۱)، ۶۳-۷۸.
- دین دوست، لعیا، عابدی، محمدرضا، و بهرامی، فاطمه. (۱۳۹۲). تأثیر مشاوره مسیر شغلی به سبک رویکرد تصادفی برنامه ریزی شده بر قابلیت های کارآفرینی دانشجویان. پژوهش های علوم شناختی و رفتاری، ۳(۱)، ۳۳-۴۸.
- زارع مهرجردی، فاطمه، سمیعی، فاطمه، و عابدی، محمدرضا. (۱۳۹۷). تأثیر مشاوره پویایی اجتماعی بر هویت شغلی دانشجویان. پژوهش های مشاوره (تازه ها و پژوهش های مشاوره)، ۱۷(۶۸)، ۱۰۱-۱۲۷.
- شمعی زاده، مرضیه و عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۴). تأثیر مشاوره شغلی بر افزایش خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان، دانش و پژوهش در روانشناسی، ۲۹، ۲۳-۳۸.
- عبدالحسینی، حمیده، نیلفروشان، پرینسا، عابدی، محمدرضا، و حسینیان، سیمین. (۱۳۹۵). مقایسه تأثیر روش های مشاوره مسیرشغلی مبتنی بر نظریه شناختی-اجتماعی، سازه گرای و انگیزشی بر اشتیاق مسیرشغلی دانشجویان. فرهنگ مشاوره و روان درمانی (فرهنگ مشاوره)، ۷(۲۶)، ۱۳۳-۱۵۴.
- قاسمی، زهرا، صفاری نیا، مجید، و فرح بخش، کیومرث. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش هدفگذاری شغلی بر انتخاب شغل دانشجویان. مشاوره شغلی و سازمانی، ۳(۸)، ۴۱-۵۵.
- کسایی اصفهانی، عبدالرحیم، عابدی، محمدرضا، باغبان، ایران، و حسینیان، سیمین. (۱۳۹۴). مقایسه اثربخشی رویکردهای سنتی، مدرن و فرامدرن مشاوره مسیر شغلی بر افزایش انطباق پذیری مسیرشغلی دانشجویان دانشگاه اصفهان. مشاوره شغلی و سازمانی، ۷(۲۲)، ۹۴-۱۰۷.
- کشاورز افشار، حسین، خوش کنش، ابوالقاسم، خاص محمدی، مهدی، جهانبخشی، زهرا. (۱۳۸۹). اثر بخشی برنامه آماده سازی شغلی به روش گروهی بر هویت شغلی مغشوش دانشجویان دختر. مشاوره شغلی و سازمانی، ۴(۴)، ۹۷-۷۹.
- محمدی، اسماعیل، نیلفروشان، پرینسا، و سلیمی، سمانه. (۱۳۹۵). تأثیر مشاوره مسیر شغلی با رویکرد حکایتی بر انطباق پذیری مسیر شغلی دانشجویان نابینا. دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی، ۱۷(۱) (پیاپی ۶۳)، ۸۰-۸۹.

- مصحف، هایده، عابدی، محمدرضا، و بهرامی، فاطمه. (۱۳۸۴). بررسی تأثیر مشاوره شغلی به شیوه نگره یادگیری اجتماعی و شغل‌گزینی کرام بولتز بر تغییر نگرش کارآفرینانه در دانش‌جویان دانشگاه اصفهان. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱(۴)، ۴۹-۶۶.
- ملکیها، مرضیه. (۱۴۰۱). اثربخشی حکایت درمانی راه‌حل‌محور در افزایش انطباق‌پذیری مسیر شغلی دانشجویان پژوهش‌های روانشناختی در مدیریت (نشریه علمی-رتبه‌ب)، ۸(۲)، ۳۵-۵۰.
- ملکیها، مرضیه، علیان‌سب، سیدضیاء الدین. (۱۳۹۹). سنجش سرمایه خودکارآفرینانه بر تعهد شغلی و تاب‌آوری شغلی دانشجویان. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۴(۳۷)، ۶۳۱-۶۳۶.
- مهدی نژادقوشچی، رحمان، کرمی، ابوالفضل، و فرح‌بخش، کیومرث. (۱۳۸۷). اثربخشی مشاوره شغلی به سبک گروه‌های حمایت‌حرفه‌ای بر مهارت‌های جستجوی شغلی و اضطراب و درماندگی انتخاب‌شغل دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی. پژوهش‌های مشاوره (تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره)، ۷(۲۶)، ۳۷-۵۷.
- موسوی، مطهره، عابدی، محمدرضا، و باغبان، ایران. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر مشاوره مسیر شغلی‌سازه‌گرا بر قابلیت‌استخدام دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان، مشاوره شغلی و سازمانی، ۱(۶)، ۱۳۴-۱۲۰.
- Akkermans, J. O. S., Brenninkmeijer, V., Schaufeli, W. B., & Blonk, R. W. (2015). It's all about Career SKILLS: Effectiveness of a career development intervention for young employees. *Human Resource Management, 54*(4), 533-551.
- Arulmani, G., Bakshi, A. J., Leong, F. T., & Watts, A. G. (2014). Handbook of career development. *International Perspectives. New York: Springer.*
- Barongan, T., Neikirk, K., Shao, B., Vue, N., Spencer, E. C., Kabugi, K., ... & Hinton, A. (2023). Project Strengthen: An STEM-focused career development workshop to prepare underrepresented minority students for graduate school. *Iscience, 26*(10).
- Betz, N. E. (2023). Integrating 50 years of theory and research: Suggestions for directions on women's career development. *The Counseling Psychologist, 00110000231176246.*
- Bierema, L. L. (2005). Women's networks: a career development intervention or impediment?. *Human Resource Development International, 8*(2), 207-224.
- Brown, D. (2003). *Career information, career counseling, and career development.* Allyn & Bacon.
- Brown, S. D. (2015). Career intervention efficacy: Making a difference in people's lives.
- Brown, S. D., & Ryan Krane, N. E. (2000). Four (or five) sessions and a cloud of dust: Old assumptions and new observations about career counseling. In S. D. Brown, & R.W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (pp. 740-766) (3rd ed.). New York: Wiley.

- Carvalho, L., Mourão, L., & Freitas, C. (2023). Career counseling for college students: Assessment of an online and group intervention. *Journal of Vocational Behavior, 140*, 103820.
- Choi, Y., Kim, J., & Kim, S. (2015). Career development and school success in adolescents: The role of career interventions. *The Career Development Quarterly, 63*(2), 171-186.
- Chukwuedo S. O., Onwusuru I. M., Agbo N. M. (2021). Practitioners' vocational guidance with direct learning model: Influencing career commitment and employability in electrical/electronic technology education. *International Journal for Educational and Vocational Guidance, 22*, 23-48.
- Drobnič, J. (2023). People with Special Needs and Career Development Based on Strength. *Center for Educational Policy Studies Journal, 13*(3), 213-232.
- Dykeman, C., Wood, C., Ingram, M., & Herr, E. L. (2003). Career Development Interventions and Academic Self-Efficacy and Motivation: A Pilot Study.
- Fretz, B. R. (1981). Evaluating the effectiveness of career interventions. *Journal of Counseling Psychology, 28*(1), 77.
- Ginevra, M. C., & Nota, L. (2018). 'Journey in the world of professions and work': A career intervention for children. *The Journal of Positive Psychology, 13*(5), 460-470
- Hoekstra, H. A. (2011). A career roles model of career development. *Journal of Vocational Behavior, 78*(2), 159-173.
- Kirk, J. J., Downey, B., Duckett, S., & Woody, C. (2000). Name your career development intervention. *Journal of Workplace learning, 12*(5), 205-217.
- Kleine, A. K., Schmitt, A., & Wisse, B. (2021). Students' career exploration: A meta-analysis. *Journal of Vocational Behavior, 131*, 103645.
- Lam M., Santos A. (2018). The impact of a college career intervention program on career decision self-efficacy, career indecision, and decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment, 26*(3), 425-444.
- Lam, M., & Santos, A. (2018). The impact of a college career intervention program on career decision self-efficacy, career indecision, and decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment, 26*(3), 425-444.
- Langher, V., Nannini, V., & Caputo, A. (2018). What do university or graduate students need to make the cut? A meta-analysis on career intervention effectiveness. *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies (ECPS Journal), 17*(1), 21-43.
- Loureiro M., Taveira M., Faria L. (2013). Career intervention for self-management and entrepreneurship. *International Journal of Management Science and Information Technology, 7*(7), 34-48.
- Maree, J. G. (2010). Career-story interviewing using the three anecdotes technique. *Journal of Psychology in Africa, 20*(3), 369-379.
- Martens, M. P., & Lee, F. K. (1998). Promoting life-career development in the student athlete: How can career centers help?. *Journal of Career Development, 25*(2), 123-134.

- Maynes, T. D., & Nishikawara, R. K. (2023). Career counseling as relapse prevention: A theoretical look at social cognitive career theory in supporting recovery from substance use. *Journal of Employment Counseling*, 60(2), 104-123.
- McKay H., Bright J. E. H., Pryor R. G. L. (2005). Finding order and direction from chaos: A comparison of chaos career counseling and trait matching counseling. *Journal of Employment Counseling*, 42(3), 98-112.
- McMahon, M., Watson, M., & Patton, W. (2013). *My system of career influences MSCI (Adult): a qualitative career assessment reflection process: facilitator's guide*. Australian Academic Press.
- Merchant Jr, R. C. (2010). The role of career development in improving organizational effectiveness and employee development. *Florida Department of Law Enforcement*, 1(2), 1-17.
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. E. (2017). *Career Development Interventions, The Merrill Counseling Series. MyCounselingLab Series [Access Card Package]*. Pearson. One Lake Street, Upper Saddle River, New Jersey 07458.
- Oliver, L. W., & Spokane, A. R. (1988). Career intervention outcomes: What contributes to clients again? *Journal of counseling psychology*, 35(4), 447-462 (2nd ed). Handbook.
- Öst, L. G. (2008). Efficacy of the third wave of behavioral therapies: A systematic review and meta-analysis. *Behaviour research and therapy*, 46(3), 296-321.
- Phillips, S. D., & Imhoff, A. R. (1997). Women and career development: A decade of research. *Annual review of psychology*, 48(1), 31-59.
- Porfeli, E. J., & Lee, B. (2012). Career development during childhood and adolescence. *New directions for youth development*, 2012(134), 11-22.
- Robertson, P. J., Hooley, T., & McCash, P. (Eds.). (2021). *The Oxford handbook of career development*. Oxford University Press.
- Rottinghaus, P. J., & Eshelman, A. J. (2015). Integrative approaches to career intervention.
- Ryan, N. E. (1999). Career counseling and career choice goal attainment: A meta-analytically derived model for career counseling practice. Chicago, IL: Unpublished dissertation Loyola University.
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer publishing company.
- Santilli S., Nota L., Hartung P. J. (2019). Efficacy of a group career construction intervention with early adolescent youth. *Journal of Vocational Behavior*, 111, 49-58.
- Savickas M. L. (2011). New questions for vocational psychology: Premises, paradigms, and practices. *Journal of Career Assessment*, 19(3), 251-258.
- Savickas, M. (2019). *Career counseling* (pp. xvi-194). Washington, DC: American Psychological Association.
- Schröder, E., & Schmitt-Rodermund, E. (2006). Crystallizing enterprising interests among adolescents through a career development program: The role of personality and family background. *Journal of Vocational Behavior*, 69(3), 494-509.
- Schultheiss, D. E. P. (2005). Qualitative relational career assessment: A constructivist paradigm. *Journal of career assessment*, 13(4), 381-394.

- Sefora, S., & Ngubane, S. A. (2023). Career development for students with disabilities in an open distance learning institution: A narrative inquiry. *Disability & society*, 38(3), 445-459.
- Soares, J., Carvalho, C., & Silva, A. D. (2022). A systematic review on career interventions for university students: Framework, effectiveness, and outcomes. *Australian Journal of Career Development*, 31(2), 81-92.
- Solberg, V. S., Howard, K. A., Blustein, D. L., & Close, W. (2002). Career development in the schools: Connecting school-to-work-to-life. *The Counseling Psychologist*, 30(5), 705-725.
- Spokane, A. R., & Oliver, L. W. (1983). Outcomes of vocational intervention. In S. H. Osipow, & W. B. Walsh (Eds.), *Handbook of vocational psychology* (pp. 99–136).
- Stambulova, N., & Wylleman, P. (2014). Athletes' career development and transitions. In *Routledge companion to sport and exercise psychology* (pp. 605-620). Routledge.
- Sung, Y., Turner, S. L., & Kaewchinda, M. (2013). Career Development Skills, Outcomes, and Hope Among College Students. *Journal of Career Development*, 40(2), 127-145
- Super, D. E., & Hall, D. T. (1978). Career development: Exploration and planning. *Annual review of psychology*, 29(1), 333-372.
- Talib, J. A., Ariff, A. M., & Salleh, A. (2010). The effects of career intervention program on community college students' career development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 7, 629-634.
- Thrift, M. M., Ulloa-Heath, J., Reardon, R. C., & Peterson, G. W. (2012). Career interventions and the career thoughts of Pacific Island college students. *Journal of Counseling & Development*, 90(2), 169-176.
- Wang, X. H., Wang, H. P., & Lai, W. Y. (2022). Sustainable career development for college students: An inquiry into SCCT-based career decision-making. *Sustainability*, 15(1), 426.
- Whiston S. C., Li Y., Goodrich Mitts N., Wright L. (2017). Effectiveness of career choice interventions: A meta-analytic replication and extension. *Journal of Vocational Behavior*, 100, 175–184
- Whiston, S. C., Li, Y., Mitts, N. G., & Wright, L. (2017). Effectiveness of career choice interventions: A meta-analytic replication and extension. *Journal of Vocational Behavior*, 100, 175-184.
- Whiston, S. C., Sexton, T. L., & Lasoff, D. L. (1998). Career-intervention outcome: A replication and extension of Oliver and Spokane (1988). *Journal of Counseling Psychology*, 45(2), 150–165.